

В І Д Г У К

**офіційного опонента про дисертацію ДРОЗД ТЕТЯНИ МИХАЙЛІВНИ
«Розвиток комунікативної компетентності вчителів філологічних
спеціальностей у системі післядипломної освіти», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дослідження. Знайомство з дисертаційним дослідженням Тетяни Михайлівни Дрозд виявило його актуальність, зумовлену потребою професійного вдосконалення підготовки вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти, що набула особливої ваги в умовах поширення в європейському освітньому просторі концепції неперервного навчання фахівців упродовж життя. Важливого значення в сучасних соціальних й освітніх умовах набуває якісно нова діяльність учителів філологічних спеціальностей, які мають бути готові до спілкування з різною цільовою аудиторією та прикладом гармонійної єдності мовленнєвої діяльності та комунікативної поведінки. Це потребує формування в них комунікативної компетентності. Упевнені, що сучасний учитель-словесник має володіти способами інтенсивного розвитку мовленнєвих умінь та навичок учнів. Це зумовлено посиленням у чинній шкільній програмі комунікативної лінії при вивченні української мови.

Пані Тетяна Дрозд чітко виокремлює суперечності, які склалися в системі післядипломної освіти й відповідно до них визначає тему й мету свого дослідження, що полягає в розробленні та експериментальній перевірці науково обґрунтованої моделі розвитку комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти та з'ясуванні організаційно-педагогічних умов підвищення її ефективності. Дисертаційне дослідження має значну актуальність і є справді новаторським, оскільки своєчасно й аргументовано заповнює означені лакуни як у теоретично-змістовому, так і в технологічно-операційному аспектах.

Опонована робота пов'язана з вимогами Державної національної програми «Освіта (Україна ХХІ століття)», інших державних програмних документів у галузі освіти, а також є складовою комплексної науково-дослідної теми Центрального

інституту післядипломної педагогічної освіти НАПН України «Підготовка керівників школи в закладі післядипломної педагогічної освіти» (реєстраційний номер 0119 U 004225) та затверджена в комунальному вищому навчальному закладі «Вінницька академія неперервної освіти» «Формування професійної компетентності педагогів в ППО» (протокол засідання вченої ради № 4 від 21.04.2011 р.). Тема узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 24.05.2011 р.)

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Науковий апарат роботи Т. М. Дрозд нормативно коректний і вивірений. Прослідковується відповідність об'єкта, предмета, мети дослідження задекларованій темі. Чотири завдання, накреслені для реалізації мети, демонструють послідовне розгортання етапів наукового пошуку.

Вибір комплексу методів наукового дослідження, на нашу думку, цілком адекватний накресленим завданням, тут гармонійно поєднуються теоретичні, емпіричні та статистичні методи.

У тексті й висновках дисертації та в авторефераті, що є ідентичними за змістом, простежується процес поетапного виконання завдань та реалізація мети дослідження.

Безсумнівні **наукова новизна й теоретичне значення роботи,** які полягають у тому, що. *вперше* теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, які забезпечують позитивну динаміку розвитку комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти, *уточнено* зміст наріжних понять «компетентність» і «компетенція», «професійна компетентність», «ключові та предметні компетентності»; сформульовано термін «комунікативна компетентність учителів філологічних спеціальностей», «розвиток комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти», *подальшого розвитку* набуло визначення характерних відмінностей мовної, мовленнєвої та риторичної змістових складових комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей.

На позитивну оцінку заслуговує міцна теоретична основа виконаної роботи. Уже на рівні дефінітивного аналізу базових понять Т. М. Дрозд демонструє глибоку наукову ерудованість та багатогранність педагогічного й лінгводидактичного мислення. Дослідницею проаналізовано й уточнено низку понять, пов'язаних з досліджуваною проблемою. На основі розгляду варіантів структури комунікативної компетентності, обґрунтованих науковцями-попередниками (Н. Голуб, М. Пентилюк, Т. Симоненко та ін.), пошукувачка наукового ступеня робить структурно-компонентний аналіз цієї категорії. Чітко представлені в роботі основні структурні компоненти комунікативної компетентності вчителів-філологів – інформаційно-пізнавальний, особистісний, мотиваційно-ціннісний, функціонально-операційний (або діяльнісний).

Заслуговує на схвалення сумлінне опрацювання Т. М. Дрозд широкої джерельної бази з педагогіки, психології, методики навчання української мови та лінгвістики. Воно узагальнене в підрозділі 1.1. роботи, що підтвердило наукову спроможність молодого вченого й дозволило зробити ретроспективний огляд означеної проблеми, виявити лакуни в її вирішенні на накреслити дієві шляхи розв'язання.

Вивчення та аналіз дослідницею навчальних планів закладів післядипломної педагогічної освіти, презентовані в підрозділі 1.2 дисертації, засвідчили, що в змістовій складовій навчально-тематичних планів курсів підвищення кваліфікації вчителів-філологів недостатньо представлено цільові теми з розвитку риторичної компетентності; в операційній складовій бракує інформації про форми та методи навчання, що стосуються підвищення готовності педагогів до професійно-публічної діяльності, організації їхнього спілкування з різними цільовими аудиторіями.

Цілком обґрунтовано Т. М. Дрозд робить акцент на необхідності збільшення мережної взаємодії всіх рівнів методичних служб: обласного, районного (міського) й безпосередньо закладу освіти та модернізації їхньої діяльності.

Осердям дослідження є другий розділ дисертації «Модель та організаційно-педагогічні умови розвитку комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у післядипломній освіті». Тут у підрозділі 2.1 презентовано чіткі й

достатньо обґрунтовані критерії, показники та чотири рівні розвитку комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей. Критеріальний апарат дисертації є виваженим і належно структурованим: логіка поділу критеріїв і показників розвитку комунікативної компетентності вчителів означеного фаху відповідає концептуальним засадам дослідження.

Підрозділ 2.2 містить напрацьовану дисертанткою модель розвитку комунікативної компетентності вчителів-філологів у системі післядипломної освіти. Усі її компоненти систематизовані, логічно взаємопов'язані й складають єдність кількох блоків: цільового, теоретично-методологічного, змістового, організаційно-діяльнісного та результативно-оцінювального. Особливо детально виписані організаційно-педагогічні умови формування комунікативної компетентності вчителів-філологів: 1) організація навчальної взаємодії викладачів закладів ППО, методистів Р(М)МК(Ц) з учителями на діалогічних засадах; 2) системність, цілісність та етапність роботи з розвитку комунікативної компетентності вчителів; 3) створення інформаційно-освітнього середовища в системі післядипломної освіти засобами ІКТ; 4) мережна взаємодія різних рівнів післядипломної освіти.

У третьому розділі здійснено експериментальну перевірку ефективності напрацьованої моделі, досить детально представлено кожен з трьох етапів дослідження – констатувальний, формувальний та контрольний. Аналіз достовірності кінцевих результатів за критерієм згоди χ^2 Пірсона показав, що значення, одержані за кожним критерієм розвитку комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей, є вищими від початкового рівня істотності, що свідчить про доцільність подальшого впровадження створеної дисертанткою моделі.

Заслужовують на схвалення чіткі й логічні загальні висновки (с.174-178 роботи), що мають узагальнювальний характер і підсумовують основні результати дослідження.

Хід наукового пошуку наочно ілюструють численні додатки, розміщені на 66 сторінках.

Переконані, що виконана дисертація має суттєве практичне значення. Хочемо як позитив відзначити добру апробацію її основних результатів у напрацьованому авторському спецкурсі «Розвиток мовленнєво-комунікативної компетентності педагога в ППО», створенні інноваційної структури в роботі методичної служби – консультативно-тренінгового центру «Крок», провідним напрямком діяльності якого є проведення тренінгу «Мистецтво педагогічної комунікації». Очевидна наукова цінність напрацьованих Т. М. Дрозд рекомендацій, що можуть використовуватися у вітчизняній освіті.

Поряд з переконливими позитивами опонованої роботи вказуємо на її окремі **недоліки**:

- 1) на нашу думку, аналіз теоретичних і методичних засад досліджуваної проблеми був би більш повним, якби дослідниця при ретроспективному огляді більше уваги приділила досвіду попередників, а саме працям колишнього викладача нашого університету, професора Б. А. Буяльського «Мистецтво усного слова», «Як ми говоримо»; а також кандидатській дисертації Ю. М. Дишлюк «Формування ораторських умінь в учнів 5-8 класів у процесі вивчення зарубіжної літератури». – К., 2002;
- 2) збагатив би дисертацію компаративний аналіз досвіду розв'язання досліджуваної проблеми педагогами інших країн;
- 3) огляд сучасного стану розв'язання досліджуваної проблеми у вітчизняній освіті збагатив би аналіз програми навчального курсу «Риторика вчителя-словесника», підготовленої професором Центральноукраїнського (донедавна Кіровоградського) державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Г. Д. Клочком;
- 4) у списку використаних джерел зустрічаються деякі хиби щодо дотримання правил бібліографічного опису.

Ми впевнені, що висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну високу оцінку виконаного дослідження. Опонована дисертація характеризується глибиною теоретичного аналізу й вагомістю методичних пропозицій. Це завершена науково-дослідна робота, виконана в контексті нових

наукових підходів до професійної освіти. Загалом дисертація Тетяни Михайлівни Дрозд є цікавою, піонерською та самостійною й відповідає усталеним вимогам до наукових досліджень такого типу, її результати достатньо апробовані та оприлюднені в 16 одноосібних публікаціях і численних виступах на науково-практичних конференціях різного рівня. Вони містять основні положення дисертаційного тексту.

Ураховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість, а також відповідність поданої роботи вимогам щодо кандидатських досліджень, вважаємо, що дисертація «Розвиток комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти» сприятиме вдосконаленню професійної підготовки учительських кадрів в Україні, а її автор – Тетяна Михайлівна Дрозд заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри методики філологічних
дисциплін і стилістики української мови
Вінницького державного педагогічного
університету ім. Михайла Коцюбинського

О. Куцевол

О. М. Куцевол

